

Overweging Dominicuskerk Oog in Al 10 juni 2018, Tiende Zondag door het jaar

gelezen: Genesis 3,9-15; Psalm 130;
2 Kor. 4,14-16; 5,1; Mc. 3,20-35.

1.

Wij zullen niet gemakkelijk zeggen dat Beëlzebub in iemand huist, of dat hij of zij haar of zijn werk doet door middel van de vorst der duivels. Maar de angst dat op een verborgen manier het kwaad aan het werk is, ook als wat er gebeurt op het eerste gezicht goed lijkt, zit er bij ons diep in. Nederland controleert Nederland, bestuurlijk Nederland controleert bestuurlijk Nederland, financieel Nederland controleert financieel Nederland, zorgverlenend Nederland en onderwijzend Nederland controleren zorgverlenend Nederland en onderwijzend Nederland. Een gigantisch circus van interne controle en Raden van Toezicht, van beoordelingscommissies en *peer reviews*, van audits en visitaties: steeds meer mensen zijn er nodig om het draaiend te houden. We mogen dan wel niet meer in de duivel geloven, maar we weten heel goed dat de duivel in de details zit en dus willen we alles weten en elkaar steeds weer de maat kunnen nemen.

En dat blijkt ook altijd nodig. Als je maar lang genoeg zoekt, vind je altijd wel iets dat niet helemaal in orde is, of zelfs helemaal niet in orde. Overal zijn mensen die geregeld hun dag niet hebben, mensen die eigenlijk nooit hun dag hebben, mensen die ook niet erg hun best doen om zo af en toe wel hun dag te hebben en mensen die proberen de situatie zo te gebruiken dat zij de dag van hun leven hebben, ten koste van anderen. Zie je wel dat er controle nodig is, klinkt het daarom uit de mond van de slang die al sinds de het Paradijs het destructieve in ons wakker roept. Jullie kunnen kennis verwerven van goed en kwaad, had de slang Adam en Eva voorgehouden en dan ben je als God en dan kun je het goede organiseren. We geloven het niet echt meer, maar we blijven doen alsof. Als er iets niet goed gaat, moet dat iemands schuld zijn en die schuldige die moeten we vinden, want het moet en het zal goed gaan. Het is de oeroude paradox die blijkbaar steeds weer ontdekt moet worden: wie kwaad wil uitroeien die zet het kwaad op de troon. We willen vertrouwen kunnen hebben, maar daardoor zijn we erin geslaagd iedereen iedereen te laten wantrouwen.

De slang bedreigt de achilleshiel van onze samenleving en doet ons aan elkaar verschijnen als concurrenten, als tegenstanders in de strijd om het geluk. Terwijl geluk alleen maar bereikbaar is, niet als wij er ons deel van weten toe te eigenen, maar als we elkaar gunnen wat er niet zomaar is, maar dat wij onverwacht blijken te kunnen geven.

2.

Die verdeeldheid van het rijk van controle en dwang, zegt Jezus in het evangelie van vandaag, dat is er ook de zwakte van. Waar niemand een ander vertrouwt, kan uiteindelijk geen sprake zijn van gezamenlijkheid, van weten waarvoor je staat en daaraan vasthouden. Je kunt het wel proberen weg te organiseren, maar steeds opnieuw ontstaan vormen van verbondenheid: mensen die elkaar erkennen en helpen over grenzen heen, planten die gaan groeien waar nooit meer iets leek te kunnen groeien, dieren die terugkeren naar waar hen het leven onmogelijk werd gemaakt.

Dat is op zich al hoopvol, maar Jezus gaat nog een flinke stap verder. Het staat er nogal cryptisch, maar het komt erop neer dat hij zegt: 'Jullie denken dat ik mijn verstand verloren heb, of zelfs dat ik van de duivel bezeten ben. Maar het is nodig om eerst radicaal te breken met de heersende logica, die logica waarin jullie zozeer gevangen zitten dat je denkt dat wat daaraan niet beantwoordt de terugkeer betekent van de chaos en de willekeur dat leven en overleven onmogelijk maakt. 'Niemand kan binnendringen in het huis van een

sterke om zijn huisraad te roven', zegt Hij, 'als hij niet eerst die sterke heeft gebonden; dan pas kan hij zijn huis leeghalen' (3,27). Zoals jullie leven, zegt Jezus, zijn jullie als huisraad van een huis dat bezet is door boze geesten. Uit die bezetting kom Ik jullie bevrijden zodat jullie de tuinmeubelen in de Hof van Eden kunnen zijn, zoals oorspronkelijk de bedoeling was. Maar ik kan dat alleen doen als ik het probleem echt bij de kop pak. En die kop, dat is de kop van de slang die ons voortdurend vergiftigt met tweedracht en wantrouwen door steeds opnieuw onze angst te wekken. Die angst is onze achilleshiel en die angst heeft Jezus verslagen door zich te laten grijpen door de bron van alle angst, de dood, en uit die dood op te staan. In zijn oorspronkelijke vorm eindigde het Marcusevangelie met angst, met de drie vrouwen bij het lege graf: 'Zij zeiden niemand niets', staat er, 'want zij waren bang' (Marcus 16,8). Maar Jezus trekt opnieuw voor zijn leerlingen uit en doet opnieuw van zich spreken. Aan gene zijde van de dood, aan gene zijde van de angst.

3.

De bron van onze angst is verslagen. Wij kunnen leven als bevrijde mensen, bewoners van wat we Paulus hoorden noemen: 'een onvergankelijk, niet door mensenhanden gemaakt huis' (2 Kor. 5,1). Laten we dat dan doen, zou je zeggen, maar Paulus schrijft iets verder dat dit betekent dat wij ons hele leven in den vreemde zullen zijn, niet thuis in de wereld zoals die nog altijd is. 'Wij leven in geloof, niet in de aanschouwing' (2 Kor. 5,6-7). En Jezus raakt erdoor vervreemd van zijn bloedeigen moeder en zijn bloedeigen broeders, van zijn oorsprong en van degenen die doen en denken en leven zoals hij, zijn verwanten. Zij vinden hem niet goed bij zijn hoofd en Hij vindt dat hij zich niet door hen mag laten claimen, maar zich moet laten leiden niet door gebaande paden, maar door waar het doen van de wil van God hem ook maar brengt. Degenen die langs deze weg met hem samen willen optrekken, die zijn zijn waarachtige verwanten. Niet alleen zijn zusters en broeders en daarmee kinderen van God, zoals Hij nadrukkelijk en op een bijzondere manier kind van God genoemd wordt (Mc. 1,11), maar zelfs zijn moeder, degene waaruit Hij geboren is en blijkbaar opnieuw geboren wordt. Jezus komt ons stelen uit het huis van de sterke die er de dienst uitmaakt en die hij heeft gebonden. Zo brengt Hij ons naar de vrijheid, maar die vrijheid kan gemakkelijk als eenzaamheid voelen, als verdreven zijn van huis en haard, van niet langer weten wie je bent en bij wie je hoort, wie willen dat jij bij hen hoort.

Vandaag de dag zijn wij geneigd dit onmiddellijk te vertalen als teken dat geloven niet meer van deze tijd is, dat hedendaagse mensen blijkbaar geen boodschap meer hebben aan de kerk en daarmee de kerk geen boodschap voor hedendaagse mensen. En wij proberen krampachtig de taal te spreken die iedereen al spreekt en de logica te belichamen die overal geldt. Om onze moeder en onze zusters en broeders er toch vooral van te overtuigen dat wij echt ons verstand niet verloren hebben. Maar als ik zie aan welke wereld wij ons hiermee aanpassen en wat deze wereld met mensen doet, met dieren en dingen, dan vrees ik geregeld dat precies hierin onze zonde tegen de heilige Geest ligt. Wij laten ons aanpraten dat wij in kansen moeten denken en niet in problemen, en hebben grote moeite te doorzien hoezeer niet alleen mensen in andere delen van de wereld of in andere delen van de stad, maar hoe onze eigen kinderen en burens en misschien wel wijzelf de problemen leven die wij niet meer benoemen: *burnout* worden, teleurgesteld, kwaad en onverschillig, diep ongelukkig. Maar het is of wij niets anders kunnen bedenken dan onszelf verder uit te buiten.

4.

In 1963, in het heetst van de strijd om burgerrechten voor zwarten in de Verenigde Staten, toen overal zwarte kerken in brand werden gestoken en daarbij ook kinderen omkwamen, burgerrechtactivisten massaal in elkaar werden geslagen, werden opgesloten en werden vermoord, preekte dominee Martin Luther King:

Tegenover jullie fysieke macht stellen wij onze zielekracht. Doe ons aan wat je maar wil, maar wij zullen van jullie blijven houden. (...) Gooi ons in de gevangenis en we zullen van jullie blijven houden. Blaas onze huizen op en bedreig onze kinderen, en wij zullen van jullie blijven houden. (...) Op een dag zullen we de vrijheid veroveren, maar niet enkel voor onszelf. We zullen zozeer jullie hart en jullie geweten aanspreken dat we gedurende het proces ook jullie veroveren, en onze overwinning een dubbele overwinning zal zijn.

(Martin Luther King, *A Gift of Love*, oorspronkelijk 1963)

Ziehier mijn moeder en mijn zusters en mijn broeders.

Als wij gered worden, is het door degenen die het onmogelijke doen: degene die alle redenen hebben om te haten, en toch niet haten, die alle redenen hebben om naar geweld te grijpen, en toch aan vrede werken, die alle redenen hebben om cynisch te zijn en blijven geloven in het leven, in de voortgang van het leven, in de God van het leven. Die daarom niet zelden worden beschouwd als dienaren van de vorst der duivels en als bedreiging van alles wat wij als cultuur beschouwen. Zijn wij in staat het als een compliment te horen wanneer van ons weer gezegd zou worden dat we niet goed bij ons verstand zijn, zoals het van Jezus gezegd werd? Zijn wij in staat te geloven dat de mogelijkheid het onmogelijke te doen en te zijn ons wordt gegeven en opnieuw zal worden gegeven, om te beginnen via degenen die geen keuze hebben dan steeds opnieuw, en met een verbijsterende moed en veerkracht, van het onmogelijke te leven? Kunnen wij zien dat zij het zijn die ons redden doordat zij laten zien dat de sterke gebonden is en ons niet langer gevangen kan houden? Dan zouden wij ons enigszins kunnen gedragen naar de bevrijding die ons dankzij Jezus ten deel is gevallen. – Laten wij het ten minste proberen!

Erik Borgman, lekendominicaan